

„Vis dėlto iškalbingiausi Dalí ypatumai yra jo šaknys ir antenos. Giliai į žemę prasiskverbiančios šaknys, siekiančios užčiuopti visus tuos „sultingus“ dalykus.“ *Gilles Néretas*¹

ŠAKNYS IR APLINKA

„Port Ligatas saulei leidžiantis“
(fragmentas). 1959 metai,
aliejinė tapyba ant drobės,
58,5 × 76,5 cm, privati
kolekcija.

Salvadoras Dalí, antras šeimoje², gimė 1904 metų gegužės 11 dieną išpūdingame Aukštutinės Empordos regione – vietovėje, kuriai jis be išlygų priklausė ir kurioje jo giminės šaknys siekė kelias kartas. Šį vaizdingą, ryškaus kraštovaizdžio pasaulio kampelį nugludino tramontanos vėjas, paprastai pučiantis aštuoniasdešimties mylių per valandą stiprumu. Nuo stačių uolų, kuriomis nusėta ši Viduržemio jūros pakrantėje esanti Katalonijos dalis, žemyn žvelgia pavojingai aukštai užsiropštusios pušys. Grubi ir šiurkšti tramontanos gamtos jėga suformavo tiek šį kraštą, tiek joje gyvenančius žmones. Jos meniškumo apraiškos nugulė snieguotose Pirėnų kalnų viršukalnėse ir šimtmečius veikė regiono gyventojus, kai kuriuos net atvesdamos iki liūdno lemties – savižudybės. Sakoma, kad dėl jos Empordos regiono gyventojai – empordaniečiai – garsėja nepalenkiamumu – juk jie turi nuolat atsispirti siautėjančiam vėjui. Šio asmenybės bruožo neišvengė ir Salvadoras Dalí, paveldėjęs jį iš tėvo pusės protėvių. Tai šis bruožas pastūmėjo dailininko senelį persikelti į Barseloną, kad išvengtų galimai pražūtingų pasekmių³. Tačiau paradoksalu, kad ši – viena iš tų nedaugelio vėjo rūšių, kuriose slypi neįtikėtina romantika. Kai kurios šio vėjo sukurtos formos yra tokios pat surrealistiškos, kaip ir daugelis Dalí paveikslų.

Suvienijusi jėgas su tramontanos vėju, jūros erozija sukūrė išpūdingą pakrantę, sudarančią atšiaurų gamtos stebuklą – Kreuso kyšulio gamtos parką. Būtent šiame labiausiai į rytus nutolusiame Katalonijos pakraštyje Salvadoras Dalí, dar būdamas vaikas, praleido nesuskaičiuojamą daugybę valandų klaidžiodamas, tyrinėdamas ir taip susiliejo su šia išraiškinga vietoje, kurią drąsiai būtų galima vadinti geologo svajone. Ypatinę aurą šiai vietai suteikia šviesa, dar labiau sustiprinanti jos dramatiškumą, žaismingai mainydama spalvų paletę prieš stebėtojo akis. Šis gamtos rojus kampelis, o ypač įstabios uolų figūros, kuriose atgyja gyvūnai, paukščiai ir surrealistinės formos, gali įkvėpti net ypatinga vaizduote neapdovanotą žmogų. Tai vieta, kuri dar vaikystėje neabejotinai sužadino Dalí meilę daugiaveidiškumui ir iliuzijai. Būnant čia nesunku suprasti, kaip ši vietovė galėjo paveikti tokią lakios vaizduotės ir vizualiajai įtaigai imlią asmenybę.

2017 metų liepą, kai pirmą kartą buvo rodoma dokumentinė juosta *La vida secreta de Portlligat. La casa de Salvador Dalí* („Slaptasis Port Ligato gyvenimas. Salvadora Dalí namai“), Montse Aguer Teixidor, Galos-Salvadora Dalí fondo direktorė, pasakė: „Namas kartu su studija buvo dailininko ir Galos oazė pačioje Port Ligato,

Kadakeso ir Kreuso kyšulio gamtovaizdžio širdyje – neatsiejama jo dalis. Dalis gamtovaizdžio, kuris tapytoją veikė ir įkvėpė. Netgi drįsčiau teigti, kad suteikė jam tapatybę. Dalí visiškai su juo susitapatino.⁴ Ir visgi, jei ne įdomi įvykių seka, Dalí nebūtų gimęs Aukštutinės Empordos sostinėje Figeresse ir nebūtų leidęs svajingų vasaros atostogų Kadakese, kvapą gniaužiančiame pajūrio miestelyje, kur Port Ligato įlankoje vėliau bus jo namai ir dirbtuvės.

Empordos regionas buvo ne vienos Dalí protėvių iš tėvo pusės kartos namai. Lerso, miestelio, garsėjusio raganomis, archyvai rodo, kad Dalí protėvių čia gyventa dar XVII amžiaus pabaigoje. Senesni įrašai buvo sunaikinti Ispanijos pilietinio karo metu, todėl sužinoti, ar menininko protėvių ten gyventa ir anksčiau, neįmanoma⁵. Žinoma tik tai, kad vis labiau gryninantis dailininko asmenybei, jis jautė savyje glūdint savotišką magiją. Carlosui Lozano, su kuriuo susidraugavo ir kuris jam pozavo kaip modelis nuo 1969 metų, Dalí pasakė: „Mano magija visada tave saugos.“⁶ Kiek vėliau jis sukūrė savitą Taro kortų interpretaciją, kurioje vaizdavo save kaip Magą⁷.

Tikėtina, jog Dalí pavardė gali būti arabiškos kilmės, ir tą mintį dailininkas neabejotinai priėmė kaip tiesą. Dalí vyriškosios linijos protėviai daugiausia buvo darbininkai, išskyrus kelis kalvius, tarp kurių buvo ir dailininko proprosenelis Pere’as Dalí Raguers. XIX ir XX amžių sandūroje vyresnysis Pere’o brolis Silvestras Dalí Raguers persikėlė iš Lerso į atokų žvejų kaimelį Kadakesą, esantį už šešiasdešimt penkių kilometrų, o 1817 metais, netekęs pirmosios žmonos, Pere’as išvyko paskui jį ir vedė antrą kartą – vietinę merginą Marią Cruanyes. Pora susilaukė trijų vaikų: Pere’o, Cayetano ir Salvadoro. Salvadoras gimė 1822 metais, o 1843-iaisiais vedė Franciscą Viñas. Nors ši santuoka nebuvo darni ir rami, moteris 1846 metais pagimdė Anicetą Ramundą Salvadorą, o 1849 metų liepos 1 dieną – Galą Josepą Salvadorą, Dalí senelį.

1869 metais, sulaukęs dvidešimties, Galas apsigyveno su Teresa Cusí Marcó, ištekėjusia moterimi iš Roseso, kuri buvo penkeriais metais už jį vyresnė ir gyveno kartu su savo dukra Catalina Berta Cusí. Po šešiasdešimties metų panašiai pasielgs ir garsusis jo anūkas: 1929-iaisiais jis sutiks savo gyvenimo meilę Galą, taip pat ištekėjusią, dešimčia metų už jį vyresnę moterį. 1870 metais Galas paveldėjo apšiurusį savo motinos namą Kadakese, del Kalo (del Call) gatvės 321 name, ir pradėjo transporto verslą: važinėjo tarp Kadakeso ir Figereso, dviejų didžiausių įtaką būsimojai dailininko gyvenime padarysiančių miestų. Kadakeso ekonomika XIX amžiuje iš esmės priklausė nuo sūdytų žuvų ir vyno prekybos; itin didelę paklausą turėjo šių vietų ančiuviai, ypač Romoje. Tačiau 1873 metais kilusi filokseros epidemija nuniokojo Empordos regiono vynuogynus. Atokioje vietovėje išsikūręs Kadakesas kartu su gausybe Kosta Bravoje esančių puikių slėptuvių – urvų bei įlankėlių – ir pirmiau natūraliai sudarė palankias sąlygas kontrabandai, o po epidemijos

ŽEMIAU: Prie Kadakeso, Viduržemio jūros pakrantėje, prišvartuotos valtys

APACIOJE: Siurrealistiniai tramontanos vėjo išklaipyti medžiai

PRIEŠAIS: Salvadoras Dalí Kreuso kyšulyje 1958-iaisiais

jos mastai dar labiau išaugo. Netolimame pajūrio miestelyje Porte de la Selvoje apie miestą konkurentą Kadakesą sklido tokios kalbos: „Kadakeso gyventojai – vien tabako prekeiviai, kontrabandininkai, geri jūreiviai ir vagys.“⁸ Gerokai vėliau į rimtą klastočių skandalą įsivėlė ir pats menininkas. Savo „potraukį viskam, kas paaukuota ir gausiai puošta, aistrą prabangai ir meilę rytietiškiems drabužiams“⁹ jis priskyrė arabiškai kilmei, nes tikėjo, kad yra kilęs iš maurų.

1871 metų liepos 25 dieną Kadakese Galui ir Teresai gimė pirmas vaikas – mergaitė, kurią pavadino Aniceta Francisca Ana; deja, 1872 metais ji mirė. 1872 metų spalio 25 dieną Teresa susilaukė berniuko Salvadora Rafaelio Aniceto, būsimąjo dailininko tėvo. Paskutinis poros vaikas, Rafaelis Narcisas Jacintas, gimė 1874 metų sausio 23 dieną. 1881 metais Galas su šeima nusprendė persikelti į Barseloną. Pasak šeimos legendos,

svarbiausia tokio sprendimo priežastis buvo noras pabėgti nuo nuožmaus tramontanos vėjo, kuris, šeimos tėvo manymu, kėlė didžiulę grėsmę jo psichikos sveikatai. Be to, tokiam ambicingam žmogui kaip Galas Barselona teikė daugiau perspektyvų. Persikraustymas taip pat reiškė, kad 1882 metų rugsėjį Barselonoje jo sūnus Salvadoras galėjo pradėti bakalaureato mokslus vienoje geriausių miesto mokyklų. 1883 metais jo podukra Catalina Berta ištekėjo už labai gerų ryšių turinčio Serraclarų, teisininkų šeimos, palikuonio. Galas įsitraukė į veiklą Barselonos vertybinių popierių biržoje, tačiau XIX amžiaus devintojo dešimtmečio viduryje, situacijai pakrypus į blogą, prarado visą turtą. Ženklūs finansiniai nuostoliai kartu su išsivysčiusia persekiojimo manija jam buvo per didelis smūgis, ir 1886 metų balandžio 10 dieną jis bandė iššokti iš balkono, bet buvo sustabdytas policijos. Visgi po šešių dienų jam pavyko nusižudyti

KAIRĖJE: „Mergina su garbanomis“. 1926 metai, aliejinė tapyba ant medžio plokštės, 51 × 40 cm, Dalí muziejus, Sent Piteršbergas, Florida

PRIEŠAIS: „Sauja pelenų“. 1927–1988 metai, aliejinė tapyba ant medžio plokštės, 64 × 48 cm, Karalienės Sofijos nacionalinis meno muziejus, Madridas

„Toje išskirtinėje vietoje į vienovę susilieja tikrovė ir didybė. Mano mistinis rojus prasideda Albereso kalvų juosiamose Ampurdano lygumose ir visu grožiu išsilieja Kadakeso įlankoje.“ *Salvadoras Dalí*¹

ŽENGIANT Į SIURREALIZMĄ

„Atminties atsparumas“
(fragmentas). 1931 metai,
aliejinė tapyba ant drobės,
24 × 33 cm, Moderniojo meno
muziejus, Niujorkas

Galai tai nebuvo meilė iš pirmo žvilgsnio, nes „ji mane palaikė nepakenčiamai bjauriu ir atgrasiu dėl mano pomada sulaižytų plaukų ir elegancijos [...]“. Tiesą sakant, Madrido laikotarpis iš tiesų manyje suformavo polinkį į dabitiškumą². Po poros dienų Kadakese Gala pakvietė Salvadorą pasivaikščioti. Galbūt ji suprato, jog jis yra vyras, padėsiantis jai skurti savąjį mitą. Tarp kilusių dviejų juoko prieuolių Dalí pasakė ją mylįs³. Nuo to momento jų santykiai sužydėjo, bet tai taip pat pabudino ir gilius Dalí būgštavimus, todėl jis Galai dažnai kartodavo: „Visų svarbiausia, prašau, neskaudinkite manęs. Ir aš jūsų juo labiau neskaudinsiu. Mes abu niekada neturėtume vienas kito skaudinti.“ „Tada pasiūliau jai pasivaikščioti saulėlydžio žarose ir pakilti į vieną iš geologinių aukštumų, nuo kurios atsiveria pasakiškas vaizdas.“⁴ Nepaisant baimių, Dalí laikė Galą savo meilužę, mūza ir gelbėtoja. Jo gyvenime vėliau atsiradusi, svarbia mūza ir drauge tapusi Amanda Lear, kuri akivaizdžiai negalėjo pakęsti Galos, ją apibūdino kaip nuolat besiskundžiančią ir knygoje „Mano gyvenimas su Dalí“ (*My Life with Dalí*) rašė: „Dalí pasižymėjo angeliška kantrybe ir ne paslaptis,

kad ją dievino. Kai būdavo su ja, elgdavosi kaip vaikas motinos akivaizdoje, o pokalbiui nukrypus erotinėmis temomis, ji apsimesdavo, kad negirdi.“⁵

Gala išvyko iš Kadakeso rugsėjo pabaigoje, tuo metu Dalí vėl aistringai pasinėrė į darbą, ruošdamasis parodai Paryžiuje. Jo oficialų žengimą į siurrealistų ratą ženklino filmas „Andalūzijos šuo“, tačiau taip pat didelio dėmesio sulaukė ir puikių paveikslų, sukurtų tą rudenį, kolekcija, kurioje išryškėjo saviti, tik jam būdingi žanro bruožai. Atrodė, kad santykiai su Gala išgydė beprotybės grėsmę, tą vasarą jam kėlusią didelį nerimą, todėl jis galėjo nevaržomai atsidėti kūrybai, nutapyti didžiuosius savo šedevrus ir bendradarbiauti su Buñueliu kuriant dar vieną filmą.

XX amžiaus trečiojo dešimtmečio pabaigoje Dalí perskaitė Richardo Krafftio Ebingo „Seksualinę pshichopatiją“, kurios originalas buvo išleistas vokiečių kalba 1886 metais, kai „priimtinos“ seksualinės normos buvo kiek kitokios nei aprašomuoju laikotarpiu. Knygoje aprašomi daugiau kaip du šimtai seksualinių nukrypimų atvejų, pateikiamų pacientų žodžiais. Svyruojančios nuo kasdieniškų iki keistų ir šurpokų,

VIRŠUJE: Gala ir Salvadoras Dalí XX amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje

PRIEŠAIS: „Didysis masturbatorius“, 1929 metai, aliejinė tapyba ant drobės, 110 × 150 cm, Karalienės Sofijos nacionalinis meno muziejus, Madridas

šios atvejų analizės greičiausiai padėjo Dalí laisviau patyrinėti savo paties fantazijas, kuriomis remiantis jo kūriniai įgavo dar daugiau vaizduotės galios⁶.

Iš daugybės tais metais jo sukurtų darbų vienas garsiausių yra paveikslas „Didysis masturbatorius“. Pats dailininkas jį pavadino „savo heteroseksualinio nerimo išraiška“⁷. Jame į neįtikėtinai darnią visumą susilieja kraštovaizdis, kurio dalimi jis jautėsi, jo beveik visą gyvenimą trukusi seksualinė sumaištis ir neseniai patirti išgyvenimai su Gala. Jis vaizduoja save pailsusį, su prikibusiu žiogu ir ant veido ropojančiomis skruzdėlėmis⁸. Knygoje „Nenusakomi Salvadoro Dalí išpažinimai“ (*Confessions Inconfessables*) dailininkas puikiai aprašė savo ryšį su aplinka: „Toje išskirtinėje vietoje į vienovę susilieja tikrovė ir didybė. Mano mistinis rojus prasideda Albereso kalvų juosiamose Ampurdano lygumose ir visu grožiu išsilieja Kadakeso įlankoje. Šis kraštas yra mano nuolatinis įkvėpimo šaltinis. Tai vienintelė vieta pasaulyje, kur jaučiuosi mylimas. Kai nutapiau tą uolą, kurią pavadinau „Didžiuoju masturbatoriumi“, tik atidaviau pagarbą vienam iš savo karalystės iškyšulių, o paveikslas yra odė šiam mano karūnos brangakmeniui.“ Dalí teigė tą vietą esant „vienintelę pasaulyje, kur jaučiuosi mylimas“⁹. Abu šie aspektai puikiai paaikškina jo nepaprastą ryšį su šia nuostabią vietą.

Paveikslą „Didysis masturbatorius“ jis nutapė tuo pačiu metu, kaip ir kai kuriuos kitus savo įžymiuosius kūrinius: beveik lygiagrečiai, baiginėjant „Niūrų žaidimą“, nutapytas paveikslas „Aistros mįslė“. Drobė „Aistros mįslė“ – pirmasis kūrinys, 1929 metų pabaigoje parduotas Goemanso galerijoje. Šiame kūrinyje jo mėgstamame Kreuso kyšulio peizaže įsilieja Gaudí architektūra su barokiška veidą pailginančia detale. Tais pačiais metais jis taip pat sukūrė netrukus nemenką nesantaikos pleišta šeimoje įvairių paveikslą „Kartais su malonumu spjaunu į savo motinos portretą (Švenčiausioji širdis)“, tušu ant drobės atliktą darbą su prancūzų kalba užrašytu kūrinio pavadinimu.

Numatytoji paroda turėjo būti surengta Goemanso galerijoje 1929 metais nuo lapkričio 20 iki gruodžio 5 dienos, o atvykęs į Paryžių ir jai ruošdamasis Dalí sužinojo, kad Gala ėmėsi iniciatyvos surankioti ir sutvarkyti kai kurias jo rašliavas, pasirūpindama, kad jos sugultų į rišlų ir išbaigtą tekstą. „Iš jų gimė

DALÍ PALIKIMAS

Dalí, apkibęs jūrų dumbliais, netoli savo namų Kadakese, nufotografuotas žurnalo *Picture Post* redakciniam straipsniui „Diena su Salvadoru Dalí“. 1955 metų sausio 8 diena

Ekstravagantiškoji legenda Salvadoras Dalí paliko tokį pat siurrealistinį palikimą, koks buvo jo gyvenimas ir kūryba. Neprilygstamas kūrėjas, kuris 1929 metais save ryškiai pavaizdavo autobiografiniame paveiksle „Didysis masturbatorius“, pasauliui paliko ne mažiau paslapties, nei kėlė per savo gyvenimą, per kurį ėjo nesiskirdamas su viena iš daugybės savo įmantrių lazdelių ir provokuodamas šmaikščius reklaminius triukus.

Paskutiniaisiais metais jis ėmė vadintis Dieviškuoju Dalí, bet, nepaisant didžiulio talento, Salvadoras Dalí buvo toks pat žmogiškas ir turintis ydų, kaip ir mes visi. Kaip ir daugelis kūrybingų žmonių, jis manevravo ties neryškia riba tarp sveiko proto ir beprotybės, visą gyvenimą varginamas įvairių fobijų ir baimių. Verta prisiminti, kad 1929-aisiais, prieš tai, kai į jo gyvenimą atėjo Gala ir jį išgelbėjo, jis paniškai bijojo išprotėti. Vėliau, pajutęs, kad jos aistra jam priblėso, jam tapo sunku kurti. Viena vertus, paranojinis-kritinis metodas leido jam sukurti kai kuriuos didžiausio populiarumo sulaukusius kūrinius, tačiau, kita vertus, jo paties baimės ir paranojos galėjo būti genetiškai paveldėtos iš senelio Galo, kuris, deja, pats prieš save pakėlė ranką. Šis Salvadoro Dalí – menininko, kurio kūryba buvo

tokia gausi, o paliktas pėdsakas toks ryškus – asmenybės aspektas buvo neatsiejama jo palikimo dalis. Tai turėtų būti priminimas kitiems kūrėjams, kad ši plonytė linija gali būti ir palaima, ir tuo pat metu prakeiksmas, todėl vertėtų ją stebėti ir išnaudoti, bet neperžengti: „Vienintelis skirtumas tarp manęs ir bepročio yra tas, kad aš nesu beprotis.“ Tačiau jis atvirai pripažino, kad 1929 metais, prieš sutikdamas Galą, jautė artėjančios beprotybės grėsmę.

Nepaisant neįprastų santykių, Gala buvo ne tik jo mūza ir sutuoktinė, bet ir didžioji įžemintoja. Patyrinėjus menininko gyvenimą ir kūrybą tampa akivaizdu, kad Salvadoras Dalí turėjo dar vieną varomąją jėgą, įgalinusią jį nusileisti ant žemės ir suteikusią beveik neišsenkantį kūrybiškumo šaltinį. Ši antroji kūrybos versmė buvo jo mylimos Katalonijos kraštovaizdis. Ar troškimas jausti ryšį ir nebūti išrautam iš šios derlingos įkvėpimo dirvos, vienintelės pasaulio vietos, kur jautėsi mylimas, paskatino jį remti generolą Frančą? Šia jo vieša pozicija daugelis tiesiog bodėjosi, bet įvertinus tai, jog Dalí buvo toks didis šoumenas, vargu ar kada nors sužinosime, ar jo parama buvo nuoširdi, ar grynai pragmatiška, o gal ir kiek dvilypė. Neabejotina buvo paties menininko

pripažinta nenumaldoma trauka ir troškimas praleisti užtektinai laiko aplinkoje, kuri buvo „tapytoją formavęs ir beprotiškiausias mintis žadinantis kraštovaizdis. Netgi drįsčiau teigti, kad jis suteikė jam tapatybę. Dalí su šia vieta visiškai susitapatino“¹. Dienraščio *The Guardian* meno kritikas Jonathanas Jonesas netgi drįso šį ryšį apibūdinti kaip dorybę. „Galiausiai ištikimybė Katalonijos kraštovaizdžiui buvo vienintelė Dalí dorybė.“² Gilų Dalí susitapatinimą ir ryšį su vietos kraštovaizdžiu galima būtų palyginti su aborigenų ar Amerikos indėnų vienovės su gamta jausmu. Tai tik pabrėžia, kokia didelė yra ypatingos supančios aplinkos reikšmė kūrybiniui, ugdomuoju ir net dvasiniu lygmeniu.

Tačiau koks iš tiesų buvo Dalí? Ar jis buvo tas viešas personažas, žeręs pokštus žiniasklaidai ir skatinęs savo gerbėjus kvestionuoti jų pažįstamą pasaulį, apsiginklavęs dviejų metrų ilgio prancūzišku batonu ar pasirodantis *Rolls-Royce*, pilnu žiedinių kopūstų? O gal tikrasis Salvadoras Dalí „buvo toks, koks namuose:

įdomi asmenybė, besislepianti po daugybe sluoksnių maskuotės“, kaip jį apibūdino jo draugė Nanita Kalaschnikoff³. Manau, jis buvo ir viena, ir kita. Iš dalies jo nuopelnas yra meno pasauliui pristatytas prekės ženklų vizualinio identiteto kūrimas. Pateikdamas save kaip šoumeną, Dalí nuo pat ankstyvų dienų nuolatos su savimi dirbo, nes prisipažino esąs drovus. Nepaprasta jo inteligencija, deranti su ypatingu jautrumu, pateikdavo kokteilį, kuris kartais būdavo labai patrauklus, bet ne visada malonus nuryti. Jis tvirtino, kad nėra jokios atskirties tarp Dalí kaip žmogaus ir jo įvairiomis priemonėmis sukurtų darbų, įskaitant performanso meną, kurį naudojo savo reklaminiams sumanymams įgyvendinti. Jis nutiesė kelią kitiems kūrėjams tapti integraliais, jų asmenybę ir darbus apimančiais prekių ženklais. Vertinant šiuo aspektu, jis buvo sektinas pavyzdys Andy’iui Warholui, tačiau, laikui bėgant, vėliau jie tapo abipusiais vienas kito įkvėpėjais⁴.

KAIRĖJE: Dalí piešia Gala Hamptono dvare, Virdžinijos valstijoje, 1940 metais

DEŠINĖJE: Gala Dalí Kadakese, fotografija žurnalo *Picture Post* straipsniui „Diena su Salvadoru Dalí“. 1955 metų sausio 8 diena

KAIRĖJE: Nedidelė Dalí studija
Port Ligate

DEŠINĖJE: Port Ligato namų
kambarys

Kalbant apie gausią kūrybą ir jos įvairovę, kurią Salvadoras Dalí pademonstravo naudodamas įvairias meno raiškos priemones, jis taip pat pasauliui ir kitiems menininkams parodė, kad talentingas kūrėjas neturi apsiriboti viena priemone. Tiesą sakant, tai buvo akivaizdu iš jo ankstyvųjų kino darbų, padėjusių jam tyrinėti ir tobulinti vizualinę raišką. Jo simboliai ir susižavėjimo objektai atsispindėjo kūryboje, filmuose, paveiksluose, siurrealistiniuose objektuose, holografiniuose kūriniuose, skulptūrose, madoje, papuošaluose ir baletų projektuose. Jis prisilietė prie daugybės įvairių vietų ir gaminių, įvesdamas gają praktiką, kuri šiandien jau yra įprastinė, leidžianti kūrėjams būti dar įvairiabriauniškesniems toliau plėtojant savo prekės ženklą. Tinkamas pavyzdys – kvėpalų verslas ir daugybė žmonių, sukūrusių savo vardinius kvėpalus ar priemones po skutimosi.

Tačiau gausi jo kūryba ir eksperimentavimas su įvairiais stiliais bei priemonėmis galėjo mesti akmenį

ir į neigiamos jo reputacijos daržą, kuriame lyg piktžolė tarpo godi jo meilė pinigams. 2012 metais surengtoje retrospektyvinėje vienoje didžiausių ir plačiausiai Dalí kūrybą aprėpiančių parodų bandyta sušvelninti prarają tarp to, kas tradiciškai laikyta stiprios siurrealistinės jo kūrybos laikotarpiu, ir to, ką daugelis kritikų apibūdino kaip niekingą komercinį etapą. Šioje retrospektyvinėje parodoje Georges'o Pompidou centre Paryžiuje buvo pristatyta du šimtai Dalí kūrinių, įskaitant aliejinės tapybos darbus, filmus, skulptūras ir instaliacijas, kuriomis siekta atskleisti vidinį Dalí pasaulį. Tai gana gerai apibendrinama paskutinėje *Time Out Paris* parodos apžvalgos pastraipoje:

Šios parodos užkulisiuose nepalikta nieko, kas susiję su Dalí daugialype prigimtimi, išmaniai iliustruojama jo kelionė nuo svajingo vaizduojamojo meno iki šiuolaikiškesnio, konceptualesnio ir teatrališkesnio žvilgsnio. Ir nors jis save išreiškė per